

нією як з «колишніми трансатлантичними державами-лідерами» аби зберегти потенціал для відновлення багатосторонньої координації позицій у межах «колективного Заходу» за більш сприятливих умов у майбутньому.

Джерела та література:

1. Айкенберри Дж. Будущее либерального мирового порядка. РСМД. 9 августа 2016 г. URL: http://old.russiancouncil.ru/inner/?id_4=8007#top-content
2. *Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe*. A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy. Brussels, June 2016. 56 p.

УДК 330.341.1

Фомін С.С.

**ВПЛИВ ЄВРОСКЕПТИЦИЗМУ В КРАЇНАХ ЄС
НА ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ ЄВРОСОЮЗУ**

У статті проаналізовані основні причини сучасних проявів в країнах-членах ЄС вкрай критичного ставлення до процесів євроінтеграції та діяльності органів Євросоюзу – явища, яке отримало назву «євроскептицизм». Серед таких причин найважливішими є негативні, кризові процеси в економіці багатьох країн-членів ЄС, які, як вважають євроскептики, є наслідком членства в Євросоюзі, а також ліберальна міграційна політика, яку пропагує керівництво ЄС.

Ключові слова: *євроскептицизм, міграція, безробіття, фінансово-економічна криза, стагнація, соціальна держава.*

Fomin S. *Impact of Euroscepticism in the EU Member States on the EU Foreign Policy.*

The article analyses the causes of the present critical attitudes in the EU member states to the processes of European integration and the activities of the European institutions known as Euroscepticism. Among such causes the most important are the economic crisis which the eurosceptics consider

as a consequence of the EU membership and the malicious immigration policy advocated by the EU authorities.

Keywords: *Euroscepticism, migration, unemployment, financial and economic crisis, stagnation, social state.*

Євроскептицизм, тобто критичне ставлення до процесів європейської інтеграції і діяльності керівних органів Євросоюзу, не є якимось новим явищем, адже він існує з моменту створення ЄС. Однак якщо раніше євроскептицизм був маргінальним явищем, то в останні роки він набув значної популярності серед населення країн-членів ЄС, що виражається в значних електоральних успіхах тих політичних сил, які виступають під гаслами євроскептицизму. Цілком зрозуміло, що поширення євроскептичних настроїв в Євросоюзі впливає на політику урядів країн-членів ЄС і на політику його керівних органів. Мета статті полягає в тому, щоб проаналізувати причини сучасного зростання популярності євроскептицизму, сутність тих тез, які висувають євроскептики, та показати, як євроскептицизм впливає на зовнішню політику Євросоюзу, зокрема, в галузі подальшого розширення.

Євроскептицизм в країнах-членах Євросоюзу є предметом вивчення багатьох дослідників. У своєму аналізі автор спирався на роботи таких авторів, як Н. Брак, Н. Старгін, Б. Галгоші, Я. Лешке, Р. Грім, П. Бурас, Я. Куйш, К.-О. Ланг, Ф. Магдофф, Б. Фостер, К. Шульц, Г. Вайнштейн, И. Семененко. Крім того, були проаналізовані політичні установки і цілі різноманітних партій і угруповань, які виступають з критикою Євросоюзу.

Євроскептицизм – явище неоднорідне: можна виділити радикальний євроскептицизм і поміркований євроскептицизм. Радикальний євроскептицизм пропагують як численні ліві, так і праві націоналістичні партії [1, р. 242–245]. Серед правих націоналістичних партій найбільш значними є Національний фронт у Франції, Партія незалежності Об'єднаного Королівства, яка зіграла значну роль в забезпеченні позитивного результату в ході британського референдуму про вихід з ЄС, Австрійська партія свободи, Рух за кращу Угорщину (Йоббік), Шведські демократи, Партія свободи (Нідерланди), Ліга Півночі (Італія), Золота Зоря (Греція), Партія фінів (Фінляндія), Фламандський

інтерес (Бельгія), Датська народна партія, Національно-демократична партія Німеччини. Майже всі ці партії (за винятком Національно-демократичної партії Німеччини) більш-менш представлені в Європарламенті, а деякі з них – і в парламентах своїх країн.

Критика на адресу Євросоюзу з боку лівих партій в основному сконцентрована на економічних аспектах його діяльності. Ліві розглядають Євросоюз як організацію, яка була створена для захисту інтересів глобалістської капіталістичної системи. На думку лівих, лише ліквідація несправедливої, експлуаторської капіталістичної системи в європейських країнах, заміна її на систему соціалістичну може привести до створення дійсно рівноправного союзу європейських країн.

Критика Євросоюзу з боку радикальних євроскептиків спрямована, перш за все, проти ліберальної міграційної політики ЄС, яка фактично стимулює масову імміграцію з країн «третього світу». Радикальні євроскептики вважають, що така міграція є загрозою для існування європейської цивілізації, для безпеки і національної ідентичності корінних європейських народів і вимагають закрити кордони своїх країн для іммігрантів насамперед з країн «третього світу», особливо для мігрантів з ісламських країн, які, на думку націоналістів-євроскептиків, несуть з собою загрозу «ісламізації Європи». Крім того, радикальні євроскептики піддають критиці політику Євросоюзу в економічній галузі, яку вважають шкідливою для розвитку національних економік своїх країн. Зокрема, в країнах-членах Євросоюзу представники радикального євроскептицизму виступають за повернення до національних валют. Радикальні євроскептики засуджують легалізацію одностатевих шлюбів, впровадження «сексуальної освіти» в середніх школах, виступають проти так званої «ювенальної юстиції». Таким чином, представники радикального євроскептицизму розглядають Євросоюз як організацію, яка діє всупереч національним інтересам корінних європейських народів і виступають за повернення європейським країнам повного національного суверенітету у зовнішній і внутрішній політиці, за вихід їх країн із ЄС шляхом проведення загальнонаціональних референдумів за зразком референдуму, який відбувся у Великій Британії (так званий «Брексіт»), в результаті якого ця країна почала процедуру виходу з ЄС. Майбутні стосунки між

європейськими країнами (тобто, в разі ліквідації Євросоюзу) радикальні євроскептики розглядають як спільноту дружніх, незалежних, повністю суверенних країн. При цьому економічна інтеграція між європейськими країнами повинна обмежуватися зоною вільної торгівлі, яка не передбачає ніяких наднаціональних органів і єдиної митної і зовнішньоекономічної політики. Так, наприклад, М.Ле Пен пропонує замість Євросоюзу створити «Європейський альянс вільних і суверенних держав», який дозволить європейським країнам об'єднатися в проєктах, які не суперечать їх національним інтересам.

На відміну від радикальних євроскептиків, представники помірною євроскептицизму не ставлять під сумнів необхідність збереження Євросоюзу, але при цьому висловлюють багато критичних зауважень щодо діяльності наднаціональних органів ЄС, його економічної і міграційної політики. В тих країнах, що входять до Єврозони, помірні євроскептики виступають за повернення до своїх національних валют. Вони також наголошують на необхідності глибокого реформування Євросоюзу з метою повернення країнам-членам національного суверенітету з низки питань економічної і міграційної політики. Зокрема, помірні євроскептики виступають за обмеження міграції до країн ЄС. Серед політичних сил, які можна віднести до помірною євроскептицизму, слід виділити партію «Альтернатива для Німеччини», польську партію «Право і справедливість» і партію «Угорський громадський союз» (Фідес).

Поширення євроскептичних поглядів серед населення країн-членів ЄС сприяло тому, що євроскептичні партії отримали суттєву електоральну підтримку в ході виборів, які нещодавно відбулися в деяких європейських країнах. Так, в ході виборів у ландтаги низки федеральних земель та Бундестаг ФРН «Альтернатива для Німеччини» отримала суттєві успіхи, а у Франції лідер Національного фронту М.Ле Пен в другому турі президентських виборів отримала майже 34% голосів. Її партія за числом виборців є важливою політичною силою і тільки система парламентських виборів у Франції, яка складається з двох турів голосування, не дає можливості Національному фронту отримати належне представництво в парламенті, оскільки в другому турі всі інші партії об'єднують свої зусилля аби не допустити Національний

фронт у парламент. У Польщі до влади прийшла правоконсервативна партія «Право і справедливість» під керівництвом Я. Качинського, а в Угорщині – партія «Угорський громадський союз» (Фідес), лідер якого В. Орбан займає посаду голови уряду Угорщини. Ці партії і сформовані на їх основі уряди виступають за реформування Євросоюзу з метою повернення країнам-членам низки повноважень, зокрема, в галузі економічної і міграційної політики, які були раніше передані наднаціональним установам ЄС [6, s. 75–78]. Як відомо, у вересні 2015 р. країни ЄС склали угоду про розподіл 160 тис. біженців між державами-членами за фіксованими квотами. Проте Польща і Угорщина, всупереч тиску з боку органів ЄС, відмовилися приймати нових мігрантів за квотним розподілом, розглядаючи біженців як загрозу для культурної ідентичності і безпеки своїх країн.

Таким чином, євроскептики вважають сучасну зовнішню і внутрішню політику ЄС одним з найважливіших факторів таких явищ, як економічна стагнація, зростання безробіття, погіршення рівня життя широких мас населення. Звичайно, перекладання лише на Євросоюз відповідальності за кризові явища в економіці країн-членів ЄС – це перебільшення. Кризові явища спостерігаються в усьому світі і їх причиною є системні недоліки, притаманні сучасній капіталістичній економіці. Так, однією з головних причин кризових явищ в економіці розвинених західних країн (не тільки країн-членів ЄС, але й США та ін.) є міграція приватного капіталу в країни з більш дешевою робочою силою, переведення в них цілих галузей виробництва (насамперед «брудних» і трудомістких підприємств). У результаті в західних країнах відбулася деіндустріалізація. Було закрито багато заводів і фабрик, зросло безробіття, збільшилась кількість бідних людей, сформувався великий прошарок безробітних, які живуть на кошти соціальної допомоги і не можуть знайти ніякої роботи, оскільки високотехнологічні галузі, які залишилися в західних країнах, не потребують великої кількості працівників. До того ж, більша частина цих безробітних просто не може працювати у високотехнологічних галузях, оскільки має низький рівень кваліфікації та освіти. Значна їх частина – це іммігранти, або діти і нащадки іммігрантів з країн «третього світу». Деіндустріалізація призводить до хронічної стагнації у реально-

му секторі економіки, для якого, в кращому випадку, притаманні дуже низькі темпи зростання. Деякі західні економісти вважають, що стагнація – це не тимчасове явище, а вже фактично «нормальний стан» реального сектору в західних країнах, а періоди його зростання – це скоріше «виняток з правила» [7, р. 2]. У той же час фінансовий сектор не відчуває браку інвестицій, внаслідок чого його питома вага в ВВП західних країн значно перевищує питому вагу виробничого, реального сектору. Для фінансового сектору в західних країнах спекулятивні операції та створення фінансових пірамід є головним напрямком функціонування.

Процес переведення значної частини виробництва в країни з дешевою робочою силою, втеча капіталів із західних країн в різні офшори призвели до різкого скорочення частки податків, що їх сплачує бізнес, що в свою чергу, зменшує ресурси для проведення соціально-орієнтованої політики. Західні держави вже нездатні нести її тягар. Таким чином, західний капіталізм поступово втрачає свій соціально-орієнтований характер. Скорочення фінансування соціальних програм, зниження розмірів соціальної допомоги і допомоги по безробіттю спостерігається в більшості західних країн, включаючи країни Євросоюзу. Зростає різниця в доходах між багатими та бідними [3, р. 9–11].

Євроскептики в країнах Центрально-Східної Європи відмічають, що вступ їх країн до ЄС призвів не тільки до позитивних, але й яскраво виражених негативних наслідків. Їх основні найбільш рентабельні підприємства перейшли під контроль великих західно-європейських та міжнародних корпорацій (при цьому тисячі національних підприємств були закриті), мільйони спеціалістів і кваліфікованих працівників мігрували в країни Західної Європи. Експерти польського дослідницького Інституту ім. Собеського стверджують, що «сучасна модель розвитку, на якій базується включення Польщі в процес європейської інтеграції, це – екзогенна економіка, тобто економіка, яка залежить від зовнішніх суб'єктів, від іноземних інвестицій та кон'юнктури в більш розвинених країнах (перш за все у Німеччині)... Євросоюз створює рамки для розвитку, оскільки він стимулює його через свої структурні фонди. Проте ЄС нав'язує

Польщі такі правила, які парадоксальним чином заважають обрати шлях такої модернізації, яка б базувалася на інноваціях, а не на імітації західної моделі». Польські експерти роблять висновок, що «європеїзація може навіть закріпити нашу залежність та периферійне місце на карті Європи» [2, s. 189].

Таким чином, євроскептичні настрої в Польщі дуже поширені, хоча домінує все ж таки «помірний євроскептицизм». Як відмічає польський політолог Я. Куїш, «в результаті ми маємо парадоксальну ситуацію: з одного боку, Польща не має наміру виходити з ЄС. З другого боку, Польща не бажає приймати усі ідеї, які надходять з Брюсселю. Про це свідчать результати опитувань, з яких випливає, що більшість поляків бажають залишатися в Євросоюзі, але в той же час не бажають введення євро». Я. Куїш також свідчить, що більшість поляків не бажає підкорятися вказівкам ЄС і приймати на території Польщі біженців із конфліктних регіонів [5, s. 205].

Східноєвропейські країни-члени ЄС втрачають висококваліфіковані кадри працівників, тобто, мають хронічний «відтік мозків» («brain drain»), а ті, в свою чергу, не знайшовши роботи за фахом ані в своїх рідних країнах, ані в розвинених країнах Заходу, поступово втрачають свою кваліфікацію. Західні економісти вже охрестили це явище новим терміном «brain waste», тобто, «розтринькування мозків». Дуже часто трудові іммігранти з країн-нових членів ЄС використовуються на тимчасових роботах, які у випадку звільнення не передбачають права на допомогу по безробіттю [4, p. 155–156].

Іншим важливим предметом наукового вивчення можуть бути проблеми, пов'язані із зростанням впливу правих націоналістичних партій в країнах ЄС. Перемога противників членства Великої Британії в Євросоюзі на референдумі 23 червня 2016 р. надала таким партіям додаткового стимулу для активізації своєї діяльності і кількість голосуючих за ці партії на виборах постійно зростає. Таким чином, як у внутрішній, так і в зовнішній політиці ЄС можна очікувати суттєвих змін, які можуть призвести до ослаблення повноважень наднаціональних органів спільноти та сприяти зростанню ролі національних держав, що суттєво вплине на характер міжнародних відносин.

Джерела та література:

1. Brak N., Startin N. Introduction: Euroscepticism, from the margins to the mainstream. *International Political Science Review*. 2015. Vol. 36. № 3. P. 239–249.
2. Buras P. Vor einer historischen Probe. *Osteuropa*. 2016. Heft 1–2. S. 177–190.
3. Foster B.J., Yates M.D. Piketty and the Crisis of Neoclassical Economics. *Monthly Review*. New York. 2014. Vol. 66. № 6. P. 1–24.
4. Galgoczi B., Leschke J. Post-Enlargement Intra-EU Labour Mobility under Stress Test. *Intereconomics. Review of European Economic Policy*. 2014. № 3. – P. 152–158.
5. Kuisz J. Ende eines Mythos. *Osteuropa*. 2016. Heft 1–2. S. 201–218.
6. Lang K.-O. Zwischen Ruckbesinnung und Erneuerung. *Osteuropa*. 2016. Heft 1-2. S. 61–78.
7. Magdoff F., Foster B.J. Stagnation and Financilization. *Monthly Review*. New York. 2014. Vol. 66. № 1. – P. 1–24.

УДК 327:94(430)

Кривонос Р.А.

МУЛЬТИЛАТЕРАЛІЗМ У ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІЙ СТРАТЕГІЇ ФРН

Актуальність дослідження підходів Федеративної Республіки Німеччина в європейській субрегіональній підсистемі міжнародних відносин визначається необхідністю наукового обґрунтування розбудови українсько-німецької співпраці в складних умовах глобалізованого світу. Метою статті є узагальнення досвіду використання мультилатералізму у зовнішній політиці ФРН.

Ключові слова: Федеративна Республіка Німеччина, мультилатералізм, європейська система міжнародних відносин.

Kryvonos R. *Multilateralism in German Foreign Policy Strategy.*

The need of the scientific support for the Ukrainian-German cooperation development in the complex globalized world requires studying the German political approaches within the framework of the European